

Innehåll

Tabell över de kinesiska dynastierna • 12

Förord • 15

Inledning • 19

Samlingens tillkomst • 21

Historisk och filosofisk bakgrund • 22

De filosofiska skolorna • 27

De stridande staterna • 31

Den äldre kinesiska krigskonstens relevans idag • 36

Översättningsprinciper • 47

Sun Zis krigskonst • 51

Inledning • 51

Första kapitlet – Planering • 57

Andra kapitlet – Strid • 60

Tredje kapitlet – Anfallsstrategier • 62

Fjärde kapitlet – Manifestationer • 65

Femte kapitlet – Kraftutnyttjande • 68

- Sjätte kapitlet – Bräcklighet och soliditet* • 70
- Sjunde kapitlet – Manövrer* • 74
- Åttonde kapitlet – De nio omständigheterna* • 78
- Nionde kapitlet – Marscher* • 80
- Tionde kapitlet – Terräng* • 84
- Elfte kapitlet – De nio territorierna* • 88
- Tolfte kapitlet – Eldattacker* • 95
- Trettonde kapitlet – Spioneri* • 97

Gulstengsbubbens tre strategier • 101

- Inledning* • 101
- Första strategin* • 106
- Mellersta strategin* • 116
- Sista strategin* • 119

Wu Zis krigskonst • 125

- Inledning* • 125
- Volym ett* • 132
- ATT PLANERA ÅT STATEN • 132
- ATT BEDÖMA FIENDEN • 138
- ATT STYRA ARMÉN • 143
- Volym två* • 147
- DISKUSSION OM GENERALEN • 147
- ATT REAGERA PÅ FÖRÄNDRINGAR • 151
- ATT UPPMUNTRA OFFICERARNA • 156

Taigongs sex strategier • 159

- Inledning* • 159
- Den civila strategin* • 164
- WENS LÄRARE • 164

FULL OCH TOM • 166
UPPGIFTER FÖR LANDET • 168
DET ÖVERGRIPANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTTET • 169
ATT FÖRA LJUSET VIDARE • 170
DE SEX VÄKTARNA • 170
TERRITORIETS SKYDDANDE • 172
STATENS SKYDDANDE • 173
ÄRA TILL DE ÄREVÖRDIGA • 174
ATT FRÄMJA DE ÄREVÖRDIGA • 176
BELÖNINGAR OCH BESTRAFFNINGAR • 177
KRIGETS VÄG • 178

Den militära strategin • 179

BÖRJAN TILL ÖPPNINGEN • 179
DEN CIVILA ÖPPNINGEN • 181
DEN CIVILA ATTACKEN • 183
DEN FÖLJSAMMA ÖPPNINGEN • 185
DE TRE TVIVLEN • 186

Drakens strategi • 187

KUNGENS VINGAR • 187
EN DISKUSSION OM GENERALEN • 190
ATT VÄLJA UT GENERALER • 191
ATT TILLSÄTTA EN GENERAL • 192
GENERALENS AUKTORITET • 194
UPPMUNTRAN AV ARMÉN • 195
HEMLIGA KARVSTICKOR • 196
HEMLIGA BREV • 197
ARMÉNS KRAFT • 197
DEN FÖRUNDERLIGA ARMÉN • 199
DE FEM TONERNA • 201
SOLDATENS INDIKATORER • 202
JORDBRUKSREDSKAP • 204

Tigerns strategi • 205

ARMÉNS UTRUSTNING • 205
DE TRE UPPSTÄLLNINGARNA • 209
STRID UNDER PRESS • 209
FRAMTVINGAT GENOMBROT • 210
ATT PLANERA FÖR ARMÉN • 212
VID GRÄNSEN • 213
RÖRELSE OCH VILA • 214
GONGGONG OCH TRUMMA • 215

AVSKURNA VÅGAR • 216
OCKUPATION AV FIENDETERRITORIUM • 217
STRID MED ELD • 219
TOMMA BEFÄSTNINGAR • 220

Leopardens strategi • 221

STRID I SKOG • 221
GENOMBROTTSSTRID • 222
EN STARK FIENDE • 223
EN KRIGISK FIENDE • 224
FÅGEL- OCH MOLNFORMATION PÅ BERG • 225
FÅGEL- OCH MOLNFORMATION I TRÄSK • 226
FÅ OCH MÅNGA • 228
DELAD DAL • 228

Hundens strategi • 230

DELA OCH FÖRENA • 230
FÖRTRUPPER • 230
ATT VÄLJA UT SOLDATER • 231
ATT LÄRA UT STRID • 232
JÄMNA STYRKOR • 233
STRIDSVAGNSKRIGARE • 234
STRIDSRYTTARE • 235
STRIDSVAGNAR • 235
STRIDSRYTTARE • 237
STRIDANDE FOTSOLDATER • 239

Wei Liao Zis krigskonst • 243

Inledning • 243

Volym ett • 249

FÖRSTA KAPITLET – OM KOSMISK INVERKAN • 249
ANDRA KAPITLET – DISKUSSION OM KRIGSKONST • 250
TREDJE KAPITLET – DISKUSSION OM REGLEMENTEN • 252
FJÄRDE KAPITLET – AUKTORITET I KRIG • 255

Volym två • 259

FEMTE KAPITLET – ATTACKENS BALANS • 259
SJÄTTE KAPITLET – FÖRSVARETS BALANS • 263
SJUNDE KAPITLET – TOLV FÖRDELAR ATT UTNYTTJA • 265
ÅTTONDE KAPITLET – OM MILITÄR RÄTTVISA • 265
NIONDE KAPITLET – GENERALENS RATIONALITET • 270

Volym tre • 272

- TIONDE KAPITLET – OM ÄMBETENAS URSPRUNG • 272
ELFTE KAPITLET – OM REGERANDETS GRUND • 273
TRETTONDE KAPITLET – DIREKTIV OM TUNGA STRAFF • 277
FJORTONDE KAPITLET
– DIREKTIV OM ARMÉNS UPPBYGGNAD • 277
FEMTONDE KAPITLET – DIREKTIV OM INDELNING OCH
BLOCKERING PÅ TERRITORIER • 278

Volym fyra • 279

- SEXTONDE KAPITLET – DIREKTIV OM ATT SAMMANSVETSA
GRUPPER PÅ FEM • 279
SJUTTONDE KAPITLET – DIREKTIV OM ATT
REGLERA SOLDATER • 280
ARTONDE KAPITLET – DIREKTIV OM ATT
DIRIGERA SOLDATER • 281
NITTONDE KAPITLET – DIREKTIV TILL GENERALEN • 283
TJUGONDE KAPITLET – DIREKTIV TILL FÖRTRUPPEN • 283

Volym fem • 285

- TJUGOFÖRSTA KAPITLET – MILITÄRA INSTRUKTIONER,
DEL 1 • 285
TJUGOANDRA KAPITLET – MILITÄRA INSTRUKTIONER,
DEL 2 • 287
TJUGOTREDJE KAPITLET – DIREKTIV OM VAPEN, DEL 1 • 291
TJUGOFJÄRDE KAPITLET – DIREKTIV OM VAPEN, DEL 2 • 293

Sun Bins krigskonst • 297

Inledning • 297

Tillfångatagandet av Pang Juan • 299

Audiens hos kung Wei • 300

Kung Weis frågor • 301

Tian Ji frågor om befästningar • 305

Val av soldater • 306

Månstrid • 307

De åtta formationerna • 308

Terrängens beskydd • 309

Kraft och förberedelser • 310
Arméns natur • 311
Urvalet • 312
Att döda officerare • 313
Stärkt energi • 313
Organ 1 • 314
Att stärka armén • 315
De tio formationerna • 316
Tio frågor • 319
Soldater i rustning • 322
Gästens och värdens andel • 322
De bästa • 324
Fem namn och fem hänsyn • 325
Arméns misstag • 326
Generalens rättfärdighet • 327
Generalens dygd • 327
Generalens svagheter • 328
Generalens förluster • 328
Manliga och kvinnliga städer • 330
Fem mått och nio tillgrepp • 331
De samlade och de utspridda • 332
Det oortodoxa och det ortodoxa • 333

Simas metoder • 337

Inledning • 337

Människokärleken som utgångspunkt • 339

Rättfärdigheten hos himlens son • 342

Bestämda grader • 346

Positionernas allvar • 351

Att använda många • 355

Samtalen med kejsar Taizong av Tang • 359

Inledning • 359

Första boken • 363

Andra boken • 380

Tredje boken • 396

Bibliografi • 411

Om författarna • 415

Inledning

Översättningarna i denna bok har gjorts direkt från klassisk kinesiska till svenska och försetts med ett modernt strategiskt språkbruk. Flera av dem har aldrig tidigare översatts till svenska. Originaltexterna består ofta av korta kärnfulla meningar som lämnar mycket utrymme till tolkningar och inbjuder till egna funderingar. För att dessa skulle förbli orörda och serveras läsaren »som de står» har intentionen varit att försöka undvika kommentarer och tillrättalaggenheten av originaltexten. Detta har gjort att texterna delvis har kommit att få en annan innebörd jämfört med tidigare översättningar vilket vi kommer att diskutera ytterligare nedan. Förhoppningen är att skapa en krigsfilosofisk utgångspunkt, där denna översättning gör att läsaren kommer närmare texten och finner sig mindre i händerna på uttolkaren. Om texterna stundom blir kryptiska jämfört med andra översättningar är det alltså en följd av att vi överlåtitt tolkningen av texten till läsaren.

Verken har kommit att benämnas som klassiker i krigskunskap, krigsteori eller krigsfilosofi. Även om grundtexterna vid en första anblick kan anses ha ett tydligt militärstrategiskt ursprung är det långt fler än militärer och

Kinaintresserade som kommit att läsa och citera innehållet. Texternas visdomar har även funnit sin tillämpning inom andra områden såsom politik och näringsliv. En förklaring till detta kan vara att budskapen framförs med ett enkelt och rakt skrivsätt vilket bidrar till tillgängligheten.¹

Det normativa skrivsättet gör att texten lätt kan uppfattas som en regelbok, en doktrin, utan en alltför hög precision i exakta sakförhållanden. Den något låga precisionen medför att läsaren ges tolkningsutrymme och undviker låsningar i faktiska förhållanden som rådde under den tid som texterna skrevs. Detta gör att läsaren med lätthet kan överföra tankar från texten till sitt eget intresseområde för att där finna tillämpning.

Att texterna har starka kopplingar till dagens militära teoribildningar är uppenbart, men hur krigskonsten har påverkat strategi i politik och näringsliv är något mer omtvistat. Trots detta tycks det vara ett ständigt återkommande tema inom strategiforskningen att minnas strateger som Atens befälhavare eller andra som bemästrade generalskonsten, oavsett om forskningen rör den militära eller politiska sfären eller näringslivet. I historien finns det gott om exempel på företagsledare som varit befälhavare och vice versa. Det är därför högst troligt att krigets strategiska principer tillämpats även i näringslivet och politiken. De strukturella och begreppsmässiga likheterna är flera. Till exempel kan man skönja militärt tänkande i näringslivsbegrepp som marknadskrig. Men det finns förstås skillnader. Militärt är det accepterat att betvinga motståndare med våld eller hot om våld, vilket i princip är det som definierar krig.

Genom åren har de kinesiska mästarna, främst Sun Zi, kommit att jämföras med andra kända militära tän-

1 Se Lohråten, P. (2001) s 10–11 där resonemanget kring relationen krigskonst och frågeställningar i näringslivet diskuteras.

kare såsom Carl von Clausewitz och Antoine-Henri Jomini.² Trots att till exempel Sun Zi skriver mer än 2 000 år före dessa mer sentida tänkare har det visat sig att de kinesiska verken fortfarande spelar en roll inom modern strategi. »Nykomlingarna» har dessutom fått långt mindre uppmärksamhet än Sun Zi inom dagens politiska sfär och näringsliv.

Samlingens tillkomst

De översättningar som samlats i denna bok har tillkommit i ett samarbete mellan försvarsforskare och forskare i kinesisk kultur. Idén till att göra ett samlingsverk följer traditionen från Song-tiden (960–1279) då en samling av sju militära klassiker skapades. Denna samling har i vår tid översatts av Ralph D. Sawyer i *The Seven Military Classics of Ancient China*. Trots denna tradition förknippar de flesta idag kinesisk krigskonst nästan endast med Sun Zis läror. De övriga texterna är för flertalet okända. Fem av texterna som återfinns i denna bok har tidigare publicerats som enskilda böcker i Försvarshögskolans skriftserie АСТА. Denna samling är dock den första som sammanför de klassiska sju med *Sun Bins Krigskonst* som åttonde verk.

De åtta är (med Sawyers titlar i parentes):

- Sun Zis krigskonst (Sun-tzu's Art of War)
- Gulstensgubben och de tre strategierna (Three Strategies of Huang Shih-kung)
- Wu Zis krigskonst (Wu-tzu)
- Wei Liao Zis krigskonst (Wei Liao-tzu)
- Taigongs sex strategier (T'ai Kung's Six Secret Teachings)

2 Se Handel, 1996

- Samtalen med Kejsar Taizong av Tang (Questions and Replies between T'ang T'ai-tzung and Li Wei-kung)
- Sun Bins krigskonst
- Simas metoder (The Methods of the Ssu-ma)

Den första boken i detta arbete var Ooi Kee Bengs och Bengt Petterssons översättning av *Sunzi bingfa* som 1997 utgavs under titeln *Sun Zis Krigskonst* av Föreningen för Orientaliska Studier. Boken kom senare i sin andra upplaga i Försvarshögskolans ACTA-serie. Översättningen av *Gulstensgubben och de tre strategierna*, *Taigongs sex strategier*, *Sun Bins krigskonst* och *Simas metoder* har färdigställts av Bengt Pettersson. Ooi Kee Beng och Laotse Sacker genomförde översättningen av *Wu Zis krigskonst*, *Wei Liao Zis krigskonst* och *Samtalen med kejsar Taizong av Tang*. Henrik Friman har granskat texternas tekniska innehåll och har utifrån en strategi- och militärteoretiskt synvinkel bidragit med det strategiska språkbruket.

Det initiala arbetet med dessa texter har ingått som del i Försvarshögskolans forskningsverksamhet (1999–2001). Den slutliga bearbetningen och färdigställandet av samlingsverket har författarna gjort utanför tidigare givna uppdrag.

Historisk och filosofisk bakgrund

De flesta av böckerna i denna samling utspelar sig under Zhou-perioden. I och med att Shangdynastins sista shaman-kung besegrades fick Zhou-dynastin uppfinna ett nytt sätt att legitimera maktinnehavet på. Man valde att rättfärdiga sig med högstående moral då Zhou omöjligen kunde överta Shangs gamla maktdiskurs eftersom den vilade på andliga kontakter mellan levande och döda kungar, som alla var av en och samma familj. Zhou utnyttjade i stället idén om

Himlens mandat, där maktinnehav hade kosmologiskt givna villkor. Moraliska handlingar gentemot folket rättfärdigade den styrandes maktutövning. Mandatet kunde också förloaras om folket fått lida under en inkompetent och maktmissbrukande regering.

Zhou-dynastin grundades 1111 f Kr av kung Wen, som avslutade den militära expansion som hans legendariska far, kung Wu, hade påbörjat. Huvudstaden föll till kung Wu utan motstånd, ett faktum som sedan dess använts som otvetydigt bevis på erövrarens överlägsna moral. Ett

feodalsystem grundades i hela norra Kina där ett stort antal furstendömen fick styra ganska självständigt, fast med ömsesidiga åtaganden gentemot den centrala makten. I början var de flesta av furstarna från samma familj och en stabil period tog vid som varade i över 200 år. Historiker har traditionellt delat Zhou i två perioder – Västra Zhou (1111–771 f Kr) och Östra Zhou (770–255 f Kr). Den senare utgörs i sin tur av Chunqiu-perioden (Vår- och höstperioden, 770–481 f Kr) och Zhanguo-perioden (Stridande staterna, 453–255 f Kr). Den sistnämnda varade egentligen ända till 221 f Kr då kungen av Qin lyckades erövra alla staterna och utropa sig själv till den Första kejsaren av Qin år 221 f Kr. Zhoudynastin gick under redan 255 f Kr. Taigong Wang, huvudpersonen i *Taigongs krigskonst*, var strateg hos de ikoniserade Zhoukungarna Wen och Wu, och enligt legenderna spelade han en avgörande roll i Zhous erövring av Shang. Som tack fick han och hans ättlingar Qi som förläning.

Västra Zhou hade sin huvudstad i Hao, nära dagens Xi'an. Den centrala makten försvagades med tiden, påskyndat av att feodalherrarnas auktoritet ökade genom erövring av yttre territorier och införlivande av svagare grannar. Intriger vid hovet kring 770 f Kr ledde till att kung You avsatte kronprinsen till förmån för en konkubins son. Kronprinsens morfar gick då med stöd av nomader till angrepp mot huvudstaden som följde. Kungen dödades och kronprinsen sattes på tronen. Huvudstaden flyttades dock österut därefter till Luoyi (nära dagens Luoyang) på säkrare avstånd från nomaderna. Sammanlagt fanns det vid denna tid 150 feodalstater vid sidan om Östra Zhou-kungens blygsamma administrativa område. Chunqiu-perioden tog alltså vid. Femton av dessa feodalstater som existerade i början på denna period var av större format och bland dessa styrdes några av kinesiska familjer medan befolkningen var en blandning av kineser

och icke-kineser: Qin låg i dagens Shaanxi, Chu vid mellersta Changjiang (Yangtze-kiang, Långa floden), Wu kring Changjiangs mynning och Yue vid sydöstra kusten.

Den tidiga Chunqiu-perioden kännetecknades av diplomatiska manövrer och begränsade strider, främst mellan staterna längs Gula floden. Dessa visade sig inte besitta stora möjligheter att växa sig starka i jämförelse med staterna i periferin som kunde expandera utåt. Det var de senare som skulle komma att överta ledarskapet mer och mer. Feodalismen visade sig inte vara välanpassad för styret av nyligen erövrade territorier vilket ledde till att byråkratiska metoder tillämpades. Dessa importerades steg för steg av de centrala staterna och kom att underminera den feodala ordningen.

Striderna under Chunqiu-perioden kännetecknades av en viss återhållsamhet mellan aristokraterna, men blev så småningom mer och mer hänsynslösa. Mindre stater införlivades i de starka, och vid början av Stridande staternas period återstod bara sju. Furst Huan av Qi (regeringstid 685–643 f Kr) blev den första så kallade hegemonkungen. Han lyckades med konsten att medla mellan staterna samtidigt som icke-kinesernas hot kunde avvärras. Qi-staten tappade dock sin ledande ställning efter Huans död och Jin-staten, som låg i de bergiga trakterna norr om Gula floden, övertog ledarskapet. Furst Wang av Jin (regeringstid 636–628 f Kr) och hans kapabla efterföljare stärkte hegemonkungens roll så till den grad att den i princip kom att ersätta Zhou-monarkens ställning. I början stod motståndet mot Chu-staten i söder överst på dagordningen. Stridsvagnar utgjorde fortfarande ryggraden för de allierades arméer. Vid Zhou-imperiets alla fyra kanter bildades så småningom liknande konstellationer av stater som stundom stred mot varandra och stundom ingick allianser med varandra. Qi låg österut, Chu

söderut, Qin västerut och Jin norrut. Balansen kunde rubbas av pakter men brukade återställas av nya allianser. Det var under slutet på 500-talet som den mest berömda av alla Kinas strateger, Sun Zi, påstås ha levtt och verkat. Han var från Qi-staten men verkade bland annat i Wu. I början på 400-talet f Kr utmanades Chus överhöghet i söder av Wu och Yue. Fuchai av Wu tog överhanden ett tag genom att besegra Guojian av Yue 494 f Kr. I stället för att införliva den besegrade staten gjordes Yue till tributstat. Fuchais segertåg fortsatte och år 482 f Kr blev han erkänd som hegemon över mittens riken. När Fuchai befann sig i de norra trakterna tog Guojian tillfället i akt och utkrävde hämnd genom att anfalla Wus huvudstad (dagens Suzhou). Fuchai skyndade sig hem men förmådde inte motstå Yues ohejdade anfall. Vid Wus kollaps annekterades hela området av Yue. Detta markerade ett trenderbrott i krigandet där det dittills inte handlat om att krossa fientliga stater helt och hållet. Därefter krigade man för att utrota sin fiende.

Yue gick i förfall efter Guojians död 463 f Kr vilket skedde parallellt med interna strider i Jin, Qin och Qi. Den tidigare maktbalansen kunde under dessa omständigheter inte längre upprätthållas.

Under tiden hade en ny klass – fribönderna – uppstått. Dessa bidrog till att militären övergav stridsvagnarna för infanteriet. Krig skulle nu bli en obegränsat blodig angelägenhet. Under 300-talet, som respons till icke-kinesernas nya påfund – kavalleriet – började kineserna föda upp hästar. Kavalleriet blev en nödvändig del i militärstrukturen. De nordliga staterna bemästrade kavalleriet bättre än de andra, som i fallet Yan, en äldre stat i nordost som utvecklades till en huvudaktör tack vare en lyckad satsning på hästuppfödning. En allians som ingicks med Lu och Wei mot Qi år 373 f Kr signalerade Yans ökande betydelse. Professionell militär

och legosoldater ersatte aristokraterna mer och mer, och utvecklingen skulle gå så långt att många av de kungliga husen skulle falla. Murar började byggas längs norra gränserna för att hålla nomaderna borta från de odlade områdena. Tillsammans med jordbruksekonomin krav på planering ledde detta till ökande byråkratisering.

De nya stora militära organisationerna skapade ett behov av professionella befälhavare och det var under sådana omständigheter som många krigsmanualer skrevs, av framgångsrika eller arbetsökande strateger.

De filosofiska skolorna

De svåra tiderna utgjorde bördig grogrund för radikalism av alla slag, vissa mer praktiska än andra. År 356 f Kr kom Weiaristokraten Shang Yang till Qin där han i furst Xiao fann en ledare som välkomnade djupgående reformer. Shang fick fria händer 360–359 f Kr att stärka militären, avskaffa aristokratin, underminera de starka klanerna och befria bönderna. Kollektivt ansvar och en ny lagordning skulle ge struktur åt samhället och åt staten. Shang Yangs hårda metoder skaffade honom fiender bland överklassen och vid Xiaos bortgång tillfångatogs han och höggs i stycken. Den kompromisslösa ordning som Shang Yang skapade skulle komma att ha vissa positiva effekter. Till och med Sima Qian, Han-dynastiens stora historiker, som annars var kritisk mot Shang Yang och ansåg att denne saknade medmänsklighet och ärlighet, skrev att »efter tio år var Qin-folket lugnt. Inget som tappades på vägarna plockades upp och behölls, bergen var fria från banditer, hushållen var rika, människorna stred modigt på slagfältet men undvek dispyter hemma och ett sunt styre härskade i städerna och i byarna». Wei Liao Zi, strategen i *Wei Liaos krigskonst*, sägs ha varit lärjunge till denne Shang Yang.

Xun Zi (298–238 f Kr), den stora konfucianen som många anser varit delvis ansvarig för legalismens vidareutveckling på grund av det inflytande som hans negativa människosyn utövade på legalister som Han Fei Zi (d. 233) och Li Si (d. 208), besökte Qin kring år 246 f Kr. Han antecknade att folket fruktade ämbetsmännen, och att riter och ceremonier hade avskaffats tillsammans med musik och skolarism: »De enkla och vanliga invånarna kan skaffa sig fördelar endast genom sina överordnade genom att utmärka sig i krig. Belöning höjs mot prestation. Därför, när en man återvänder från krig med fem fienders huvuden, skänks han kontroll över fem familjer». Han Fei Zi, en prins av Han, var författaren till den mest kompletta redogörelse som finns för legalismens filosofi. Enligt honom skulle lagar, inte ceremonier, skapa samhällets ordning, som konfucianerna oändligen hävdar. Li Si blev statsminister under Första kejsaren av Qin och ansvarade därvid för en hel del av dynastins överdrifter.

Trots att den statsideologi som skulle gälla i Kina från 100-talet f Kr fram till 1911 var en blandning av legalism och konfucianism, var de två filosofierna motsatser på många sätt. Medan Konfucius (551–479 f Kr) ansåg att civilisation och kultur beror och vilar på den samhälleliga processen där »li» (ritualer/ceremonier) framkallar »ren» (medmänsklighet) i människohjärtat avfärdade legalisterna sådant som en idealistisk myt. De såg i sin tur sig själva som realister och människan som en oförbätterlig varelse som endast kan fås att uppföra sig genom en kombination av hot och belöning. Lagar och straff (»fa») var mest effektiva för att skapa stabilitet och ordning. Den stora konfucianen Meng Zi (Mencius 371–289 f Kr) drev det motsatta argumentet att straff inte borde utdelas överhuvud taget. Hans övertygelse om att människan i grunden vill gott fick honom att avfärda all användning av våld och all diskussion om krig som krimi-

nella. Liksom Konfucius kritiserade han alla som sänkte sig till att ta tjänst hos ovärdiga furstar. Skolaren/ämbetsmannen borde egentligen utveckla sin inneboende moral till den grad att han överträffar de politiska ledarna. Ledarna borde då med rätta lyda denna utvecklade personlighet. Ämbetsmannen möjliggör på så vis att kungen uppför sig enligt idealet. Filosofen och politikern fungerar då som en. Den kungliga vägen måste vara att styra med ritual och dygd och fungera som förebild för alla andra härskare.

Lärare som Konfucius och Meng Zi befann sig ofta på resande fot. Detta resande uttryckte i sig frihet från statslojaliteter och provinsialism, och en status utöver vanliga dödliga. Det var inte heller onormalt för civila eller militära experter att tjänstgöra hos främmande stater.

Vid sidan om konfucianismen och legalismen utövade *mohismen* och *daoismen* ett starkt inflytande på befolkningen under Stridande staterna. Grundaren av mohismen, Mo Zi, avfärdade uttryckligen konfucianismens doktriner. I stället för ritualer, musik och familjebundenhet förespråkade han universell kärlek, konformism som svar på överhetens åsikt, meritokrati och en avgörande roll för spöken i etiken. Mohismens konformism och egalitarianism, tillsammans med upptagenheten med militära aktiviteter och disciplin gav uttryck för periodens politiska reformatmosfär. Den utgjorde en – som sedan splittrades i tre under den senare perioden – politisk organisation som fungerade vid sidan om staterna. Lärans ställning under tiden strax före Kinas enande var utan tvekan central. Desto mer mystiskt framstår skolans försvinnande efter imperiets grundande 221 f Kr.

Daoismen var inte en skola på samma sätt som konfucianismen eller mohismen. Den hade ingen organisation till att börja med och var mer ett uttryck för en eremittradition än för en aktiv lära. (Legalismen, i sin tur, var en lära

som intresserade maktinnehavare, och som inte sökte efter någon större uppslutning). Den moraliskt högstående kunde omöjligen ta politisk tjänst enligt daoismen och borde följaktligen betrakta sådan ambition som ovärdig sitt utvecklade tillstånd. Boken *Dao De Jing* anses vara grundtexten för denna filosofiska hållning. Den påstår att autokratiska byar en gång existerade men förstördes av så kallade vise mäns introduktion av etiska satser och teknologiska innovationer. Tidens statsbildningar avfärdades dock inte utan vidare utan många paragrafer i slutet på texten förespråkar självutveckling och meditation för de styrande. Boken *Zhuang Zi* är daoismens andra viktiga text. Den antar en helt kompromisslös hållning och vänder offentlig tjänstgöring ryggen helt och hållet. Den verkligt vise lyckas påverka sina medmänniskor genom att utveckla sig själv och inte genom att ha en officiell eller administrativ ställning. Genom att kultivera sin värdelöshet undkommer han maktens uppmärksamhet.

Förutom dessa skolors läror bör man också hålla i åtanke att *shamanistiska* och *panteistiska* folktraditioner levde kvar i folkets medvetande och påverkade därmed till viss grad skolornas argumentation. Den mest berömda av dessa är Konfucius bestämda vägran att diskutera döden och efterlivet. Andra exempel är kung Wens möte med Taigong Wang i början på *Taigongs krigskonst* som beskrivs som förutbestämt. Dessutom ser vi att första kapitlet i *Wei Liao Zis krigskonst* är ett avfärdande av »kosmisk inverkan» som förklaringsmodell. Desto mer intressant är att Den första kejsaren undantog spådomsböcker, tillsammans med texter om konkreta tekniska ämnen som medicin, jordbruk och timmerbruk, från bokbålen. Detta visar på folktrons utbreddhet och påverkan på en annars realistisk autokrat. Dessutom kom många militära böcker undan elden, eftersom de var få i antal och bevarades i princip i kungliga

bibliotek. Sällan var de enskild egendom och utgjorde därför inget hot mot makten.

De stridande staterna

De politiska förvecklingar som pågick i hundra år efter staten Wus försvinnande slutade i ett läge med sju stora stater och ett antal små. Jin, den viktigaste staten under den tidigare perioden, splittrades i Zhao, Han och Wei år 403. Qi-statens kungliga familj bytes ut medan Qin upplevde oroligheter som varade tills 362 f Kr. Chu var den enda stat där den regerande familjen överlevde. Kulturellt hade den dock hunnit bli mycket mer kinesisk än förut. De stridande staternas tid hade börjat.

De mindre av staterna blev uppättna allteftersom. Till slut var det endast Lu (södra Shandong) och Song (nordöstra Henan) som fungerade som buffert. Området kring huvudstaden Luoyang delades i två obetydliga furstendömen vid namn Östra och Västra Zhou år 441. Vid början av 360-talet f Kr stod i princip åtta stater mot varandra. Han styrde över norra och centrala Henan och sydöstra Shanxi, Zhao kontrollerade centrala Shanxi and sydvästra Hebei, Wei låg i norra Henan and sydvästra Shanxi, Yan i centrala and norra Hebei, Qin i central Shanxi, Qi i norra och centrala Shandong, Chu i centrala Changjiang-dalen, Hubei, södra Shaanxi och södra Henan, och Yue i Zhejiang, Jiangsu, och Anhui. Yue försvann inom några decennier och i 150 år förde de resterande sju makterna ett obarmhärtigt krig mot varandra. Staterna styrdes alltmer despotiskt av en furste som inte längre begränsades av en aristokrati. Teknologisk utveckling ledde till mer effektiva stridsmetoder. Vapnen skapades nu av järn och belägringsstegen uppfanns i takt med att stadsmurar restes. Infanteriet och kavalleriet gjorde

snabba rörelser möjliga och nödvändiga. Allmän rekrytering kom till. Ohämmat dödande blev vanligt och tiotusentals kunde få sätta livet till i en strid. Krigsfångar avrättades utan vidare och ständiga hot om krig förrådde kulturen. Wu Qi, strategen i *Wu Zis krigskonst*, föddes kring 440 f Kr och tjänstgjorde först i Lu, sedan i Wei (senare kallat Liang) under kung Wen och Wu, och slutligen i Chu.

Chu expanderade söderut och underkuvade stamfolken i dagens Hunan och Jiangxi medan Qin erövrade områden västerut (dagens östra Gansu, och något senare, även delar av Sichuan). Zhao lyckades driva undan Xiongnu (hunnerna) och ockuperade delar av dagens Inre Mongoliet samtidigt som Yan trängde sig långt norrut mot dagens Mukden. Murar byggdes därefter, främst av staterna i norr, för att försvåra för invaderande nomader.

Wei blev den stat som först visade sina muskler och lyckades redan år 356 f Kr kontrollera grannarna Han, Lu och Song. En allians mellan Zhao och Qi höll tillbaka denna expansion tills Qin utan krigsförklaring angrep västerifrån år 354 f Kr. Zhao och Qi lät inte tillfället gå förbi utan anföll från norr och öster. Wei återhämtade sig aldrig ifrån detta bakslag. Sun Bin, strategen i *Sun Bins krigskonst*, tjänstgjorde under denna period hos fursten av Qi.

Qin hade genomgått Shang Yangs reformer och uppförde sig nu militaristiskt och aggressivt. Strategin att utöva kontroll över Zhou-kungen och därmed utkräva lojalitet från furstendömena år 343 f Kr gick snett när Wei och Qi övertog initiativet genom att efterfölja det exempel som endast de sydliga staterna Chu, Wu och Yue dittills vågat göra. De förklarade sig själva monarkier. Qin gjorde likadant år 325 f Kr för att kunna uppnå samma status som Wei och Qi. Stat efter stat följde exemplet och Zhous feodala ordning gick i graven när Zhao år 315 som sista stat utnämnde sig till monarki.

De sista decennierna vittnade om allianser och motallianser med Qi, Chu och Qin som viktigaste maktcentra. Yues slutliga förlust kom år 334 mot Chu. Detta ledde till strider mellan Chu och Qi över Yues rester. Endast genom Qins medling kom de överens om fred år 323 f Kr. Därefter manade Qi och Chu alla staterna till en sammanslutning mot det allt starkare Qin. År 319–318 f Kr lyckades de sex staterna skicka iväg en koalitionsarmé mot Qin. Qi och Chu kunde dock inte komma överens om vem som skulle föra befälet. Frågan kom att lösas av de fyra mindre staterna som valde Chu som ledare. Qi drog sig trotsigt ur alliansen som trots att man nådde fiendens östra gräns inte åsamkade Qin någon skada. Qi fann anledning strax därefter att ockupera Yan men fick retirera tre år senare (314–312 f Kr).

Under tiden ingicks ett nytt fördrag mellan Qi och Chu mot Qin. Qin genomförde i sin tur intrigstrategier mot detta med stor framgång. Genom ett falskt erbjudande om territorium mot att kung Huai av Chu avsade sig alliansen med Qi försökte Qin försvaga sina fiender. Kung Huai blev helt utom sig när han insåg sitt misstag och mobiliserade hela sin armé mot Qin år 312 f Kr. Armén nådde ända in i hjärtat på Qin innan den krossades av Qins motangrepp. Chu fick överlämna strategiskt viktiga områden mot fred 311 f Kr. År 299 blev kung Huai än en gång offer för en Qin-fälla när han tackade ja till en inbjudan att besöka Qin. Han blev tillfångatagen och dog i fångenskap efter en misslyckad flykt år 296 f Kr. Kriget mellan dessa stater slutade med att Chu ansökte om fred.

I norr hade Qin och Qi under tiden stridit sig till ett stillestånd. År 286 erövrade Qin den västra delen av Wei medan Qi avskaffade Song. Qi fortsatte sitt erövringståg västerut genom Han, Zhao och Wei. En koalitionsarmé bestående av Qin, Han, Zhao, Wei och Yan omringade Qis styrkor och

besegrade dem år 284 f Kr. Medan de andra drog sig tillbaka fortsatte Yan med erövringen av Qi. Mellan 284 och 279 f Kr var nästan hela Qi ockuperat av Yan. Trots att Qi slutligen lyckades driva bort ockupationsmakten 279 f Kr visade den staten aldrig mera någon större ambition. Vid Qins slutliga erövring av Allt under himlen var Qi den enda stat som kapitulerade utan strid.

Under 270-talet f Kr led Chu en rad förluster mot Qin. Chu förlorade sina hemtrakter och tvingades söderut ner mot Wu-statens gamla territorium.

Under de sista 50 åren före Kinas enande stod Qin som ensam supermakt. Mellan 276 och 254 f Kr förde Qin, med Yans hjälp, ständigt krig mot Zhao, Han och Wei. Zhaos armé på 400 000 man omringades år 260 av Qin och massakrerades. Trots det lyckades man, med lite hjälp från Wei år 258 tvinga Qin ur Zhao. Qin erövrade västra och östra Zhou år 256 och 249 f Kr medan Chu ockuperade Lu år 250 f Kr.

När Zheng blev kung av Qin år 246 beordrade han kontinuerliga militära expeditioner mot Han, Zhao och Wei. Det sista samlade motståndet mot Qin stod dessa tre för under Chus ledning år 241. Qi och Yan höll sig utanför. När dessa krossades framstod det tydligt att ingenting längre stod i Qins väg mot slutlig seger. Mellan 230 och 221 f Kr föll staterna, den ena efter den andra. Han föll 230 f Kr efter att Qin avfärdade dess erbjudande om att bli vassalstat. Zhaos starka motstånd slutade i en massaker när huvudstaden föll år 228 f Kr. En Zhaoprins lyckades fly och utropade sig till kungen av Dai-staten i trakterna i norr. Yan var nästa offer. Ett misslyckat mordförsök mot Zheng 227 f Kr ledde till omringning av Yans huvudstad, dagens Beijing. Kungen av Yan lyckades fly till de nordvästra delarna (dagens Manchuriet) och där utropade han sig till kungen av Liaodong.

Weis huvudstad, dagens Kaifeng, visade sig vara svår att inta. År 225 dränkte dock Qins armé staden genom att spränga flodens vallar. Hela det kungliga huset tillfångatogs och avrättades. Chu stod emot Qins armé på 200 000 man år 226 men fick ge sig när ytterligare en styrka på över en miljon skickades söderut. År 223 föll den sydligaste staten. Året därpå föll Dai och Liaodong, resterna av Zhao och Yan. När Qi kapitulerade 221 f Kr utan strid trots att den hade en gigantisk armé på några miljoner till sitt förfogande var saken klar. Allt under himlen blev nu ett enat rike under en enda kejsare, Den första kejsaren av Qin.

I alla de åtta klassikerna spelar en namngiven strateg huvudrollen förutom i fallet *Simas metoder* som verkar vara en samling påståenden som inte säkert kan hänvisas till någon bestämd individ. I princip nämns inte några personnamn eller geografiska platser, vilket gör det svårt att veta om en enda författare stod bakom orden eller om verket är en samling av många människors visdomar.

Den enda av samlingens böcker som utspelar sig efter Zhou-perioden är *Samtalen med kejsar Taizong av Tang* från Tang-perioden (618–907). De två männen som diskuterar krigsstrategier i den texten var båda beprövade militärer med högt anseende. Med kompetent stöd från talanger som Li Jing skulle Taizong (Li Shimin) som Tangdynastins andra kejsare utveckla sin fars erövringar till den tidens mest utvecklade civilisation. Hästar kom att få en viktig roll i Tangtidens Kina, både i kulturen och i krig. De uppföddes i Sichuan och i nordvästra Kina och det sägs att antalet nådde 700 000. När kineserna sedan förlorade kontrollen över dessa trakter förlorade de också tillgången till hästar vilket gjorde att försvaret blev lidande.